

УДК 37 – 053.6: [796.51:908]

Віра Базильчук, кандидат наук з фізичного виховання та спорту доцент кафедри здоров'я людини
Тетяна Кірдан, викладач кафедри фізичного виховання
Хмельницького національного університету

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ДО ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

У статті зазначається, що готовність старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи є цілеспрямованим, організованим динамічним процесом, інноваційним та пізнавальним за своїм характером. Готовність старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи є однією із складових у формуванні їх пізнавальних інтересів. До структурних компонентів готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи автори відносять мотиваційний, діяльнісний, когнітивний та емоційний компоненти.

***Ключові слова:** готовність, структурні компоненти готовності, старші підлітки, туристсько-краєзнавча робота.*

Рис. 1. Літ. 7.

Вера Базильчук, кандидат наук по физическому воспитанию и спорту
доцент кафедры здоровья человека
Татьяна Кирдан, преподаватель кафедры физического воспитания
Хмельницкого национального университета

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ПОДРОСТКОВ К ТУРИСТСЬКО-КРАЄВЕДЧЕСЬКОЇ РОБОТІ

В статье отмечается, что готовность старших подростков к туристско-краеведческой работе является целенаправленным, организованным динамическим процессом, инновационным и познавательным по своему характеру. Готовность старших подростков к туристско-краеведческой работе является одной из составляющих в формировании познавательных интересов подрастающего поколения к данной деятельности, что характерно, социально-общественным и личностным потребностям. К структурным компонентам готовности старших подростков к туристско-краеведческой работы мы относим мотивационный, деятельностный, когнитивный и эмоциональный компоненты, формируемые в процессе обучения.

***Ключевые слова:** готовность, структурные компоненты готовности, старшие подростки, туристско-краеведческая работа.*

Vira Bazylchuk, PhD. (Physical Education and Sports) Associate Professor of the People Health Department
Tetyana Kirdan, Lecturer at the Physical Education Department
Khmelnytsk National University

THE STRUCTURE OF THE READINESS OF SENIOR TEENAGERS TO THE TOURIST AND LOCAL HISTORY WORK

The article notes that the willingness of senior teenagers to the tourist and local history work is the purposeful, organized process of dynamic, innovative and informative nature. The willingness of senior teenagers to the tourist and local history work is one of the components in the formation of cognitive interests of the younger generation to this activity, which is typical, social and personal needs. The author includes motivation, activity, and emotional components to the structural components of readiness of senior teenagers to tourist and local history work.

***Keywords:** readiness, structural components of readiness, teenagers, tourist and local history work.*

Постановка проблеми, аналіз останніх досліджень та публікацій
Важлива роль у формуванні пізнавальних інтересів в процесі туристсько-краєзнавчої роботи належить формуванню готовності до даної діяльності старших підлітків. У наукових працях таких учених, як В.А. Бодров, О.В. Базильчук, А.А. Деркач, М.І. Дьяченко, Л.А. Кандибович, В. О. Сластьонін розкривається

сутність поняття “готовність” та його структури у різних сферах діяльності.

Рівень пізнавальних інтересів забезпечується рівнем сформованості готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи. Тому актуальним є визначення структури готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи.

Формулювання мети дослідження. Мета

СТРУКТУРА ГОТОВНОСТІ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ ДО ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

статті полягає у характеристиці структури готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інтерес старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи реалізуються на основі системи набутих знань, умінь та навичок, необхідних для: здійснення виробничих функцій; вирішення завдань професійної і соціальної діяльності; розв'язання складних спеціалізованих завдань та практичних проблем у галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування певних теорій та методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Розглянемо сутність поняття “готовність”.

У “Словнику психолого-педагогічних термінів” поняття “готовність” трактується як стан особистості, який дозволяє їй успішно увійти в професійне середовище та швидко розвиватися професійно.

На сучасному етапі поняття “готовність” має різні значення у зв'язку з різними аспектами. Готовність досліджують у зв'язку з емоційно-вольовим та інтелектуальним потенціалом особистості стосовно конкретного виду діяльності і характеризують як якісний показник саморегуляції на різних рівнях перебігу процесів – фізіологічному, психологічному, соціальному, якими визначається його поведінка [2]. Поняття “готовність до високопродуктивної діяльності в певній галузі праці суспільного життя Б.Г. Ананьев визначає, як “прояв здібностей”. [1].

Науковці виділяють загальну, довготривалу, завчасну, фіксовану потенційну готовність та психологічну, короткочасну або актуальну

готовність. Першу науковці розглядають як характеристику особистості, стійку систему загальних і спеціальних здібностей. У її структурі виокремлюють позитивне ставлення до діяльності, професійно важливі риси характеру, знання, вміння, навички та досвід, які необхідні для успішної діяльності у різних ситуаціях, важливі особливості сприйняття, уяви, мислення, емоційних і вольових процесів.

Психологічна, короткочасна або актуальна готовність розглядається як установка на працю, стан відповідної мобілізованості всіх психологічних і психофізіологічних систем людини, динамічний цілісний стан особистості, внутрішню налаштованість на певну поведінку та готовність до постійного самовдосконалення. Така готовність є наслідком актуалізації підготовленості, визначає ситуативну продуктивність мислення, уяви, пам'яті тощо.

О.А. Атамась до готовності як стійкої характеристики особистості, відносить: “1) позитивне ставлення до того або іншого виду діяльності; 2) риси характеру, мотиви, адекватні вимогам діяльності; 3) необхідні знання, вміння та навички, стійкі процеси сприйняття, увага, мислення, емоційні та вольові прояви” [2].

У структурі готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи виділяємо наступні чотири структурні компоненти (рис. 1).

На думку М. Кричфалушій мотиваційний компонент готовності – це сенс, який дослідницька діяльність має не загалом, а для конкретної особи. Якщо він не має сенсу цінності, то це говорить про його неготовність до цієї діяльності з точки зору ціннісної орієнтації. Ученими-психологами доведено, що без

Рис 1. Структурні компоненти готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи

усвідомлення участі в науково-дослідницькій діяльності як цінності для себе особисто не може бути й високої готовності до цієї діяльності. Високому їй рівню відповідає зріла мотиваційна структура, у якій провідну роль відіграють цінності самореалізації та саморозвитку [5].

О.А. Гончарова, вивчаючи мотиваційний компонент інноваційної діяльності педагога, розглядає у двох аспектах: оцінка місця професійної мотивації у загальній структурі мотивів та особистісне ставлення педагога до змін, його сприйнятливості до нововведень. Мотиваційний компонент має для суб'єкта діяльності особистісне значення, адже зміцнює зацікавленість цією діяльністю й перетворює задані зовнішні настанови на внутрішні потреби майбутнього вчителя [3]. Автор зазначає, що мотиваційний компонент готовності майбутнього вчителя до інноваційної діяльності виражає усвідомлене ставлення педагога до інноваційних технологій, вказує на їх роль в розв'язанні актуальних проблем педагогічної освіти. Цей компонент виявляється як у всій професійній життєдіяльності педагога, так і в окремих педагогічних ситуаціях, визначає його сприйняття зовнішніх подій і логіку поведінки, пробуджує у вчителів особистісно значиме ставлення до об'єкта і предмета професійної діяльності; сприяє виробленню навичок аналізу та прагненню до активного вирішення нестандартних педагогічних ситуацій, інтересу до планування та освоєння інновацій; налаштовує на формування настрою і постійної орієнтації на інноваційну діяльність.

М.В. Козуб вказує на те, що мотиваційний компонент відображає позитивну мотивацію молоді до організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи та їх потребу в досягненні успіху в діяльності, пов'язаної з формуванням здорового способу життя учнів [4]. Когнітивний компонент, відображає теоретичну обізнаність про теорію та методику організації здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи: а) знання про основні поняття здоров'язбережувальної педагогіки (здоров'я, здоровий спосіб життя, здоров'язбережувальні технології); б) знання про фізичне, психічне, духовне та соціальне здоров'я та про чинники, які впливають на його формування; в) знання про класифікацію здоров'язбережувальних технологій; г) знання про анатомо-фізіологічні особливості учнів різного віку; д) знання про сучасні системи оздоровлення учнів; е) знання про концепції формування здорового способу життя школярів; є) знання про методику і організацію

здоров'язбережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи [4].

Особистісний компонент характеризує ступінь морально-психологічної готовності майбутнього фахівця до професійної діяльності. У ньому відображається ступінь сформованості ціннісних орієнтацій, цікавості до обраної діяльності, задоволення її результатами, рівень розвитку мотивації професійної діяльності та участі у діяльності з самовдосконалення [4].

На думку Ю.М. Лісниченко, діяльнісний компонент являє собою вміння сприймати, аналізувати, узагальнювати, класифікувати, виявляти, оцінювати та демонструвати ефективність і продуктивність інтелектуалізації діяльності та готовність практичного застосування знань та вмінь, набувати навички професійної діяльності, вміння застосовувати знання для вирішення завдань професійної діяльності, вміння самостійно приймати рішення та виконувати завдання, вміння прогнозувати шляхи підвищення ефективності своєї професійної діяльності. Діяльність виступає специфічною формою активності людини, яка спрямована на свідоме перетворення нею навколишнього світу. У процесі діяльності змінюється не лише об'єкт діяльності, але й сам суб'єкт. Діяльність людини обумовлює формування її свідомості, психічних процесів і властивостей [7].

Даний критерій характеризується готовністю застосовувати теоретичні знання до практичного впровадження, володінням способами та прийомами опрацювання знань, цілісність професійної діяльності і підготовленості до виконання завдань із сформованими навичками та професійними вміннями, умінням використовувати здобуті навички до професійної діяльності.

А. Линенко вказує на те, що емоції виконують роль внутрішніх сигналів і стимулів. Вони є внутрішніми у тому розумінні, що самі по собі не несуть інформації про зовнішні об'єкти, про їх зв'язки та відносини, про їх об'єктивні ситуації, у яких проходить діяльність суб'єкта, а, перш за все, виражають відношення між мотивами діяльності та її предметом [6]. Інакше кажучи, емоції, виконуючи важливу функцію мотивації діяльності, самі по собі не можуть бути зведені до мотивів, у той же час забезпечують енергетичну основу діяльності. В структурі емоційного інтелекту є необхідність розвитку таких його складових, задля формування емоційної готовності до професійної діяльності, як: розуміння власних емоцій та емоцій інших і,

як результат, – здатність до професійної рефлексії; усвідомлення себе як особистості, як професіонала; усвідомлення своїх дій, поведінки; самоконтроль і саморегуляція емоцій і, як результат, – наявність особистісної професійної самосвідомості, професійних смислів (особистісні професійні знання, професійне ставлення до суб'єкта праці, професійні ідеали, норми та цінності, смислоутворюючі мотиви професійної діяльності) усвідомлення власних емоцій та управління ними і, як результат, збереження здоров'я особистості (фізичного, професійного, психологічного); використання емоцій особливо у конфліктних ситуаціях і, як результат, – здатність розв'язувати конфлікти в процесі професійної діяльності та підтримувати на належному рівні взаємостосунки з іншими людьми (співробітниками, керівниками, підлеглими) [7].

Висновки. Отже, аналіз теоретичних підходів та наукових досліджень щодо вивчення готовності старших підлітків до туристсько-краєзнавчої роботи, надав можливість визначити компоненти її структури: мотиваційний, діяльнісний, когнітивний та емоційний. У подальших дослідженнях передбачається висвітлення їх результатів у напрямку формування пізнавальних інтересів старших підлітків в процесі туристсько-краєзнавчої роботи.

1. Ананьев Б.Г. *Избранные психологические труды* / Б.Г. Ананьев: в 2 т. Т. I. – М.: Педагогика, 1980. – 230 с.

2. Атамась О.А. *Сучасний погляд на особливості професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури до впровадження технологій*

оздоровчого фітнесу / О.А. Атамась // *Наукові записки: [збірник наукових статей] (Серія педагогічні та історичні науки) / М-во освіти і науки, молоді і спорту України; Нац. пед. ун-т імені М.П. Драгоманова; укл. Л.Л. Макаренко. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. – Випуск 3К2 (57). – С. 19 – 21.*

3. Гончарова О.А. *Педагогічні умови підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до інноваційної діяльності* / О.А. Гончарова. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.04. – К., 2008. – 24 с.

4. Козуб М.В. *Формирование профессиональной готовности будущих учителей физической культуры к осуществлению здоровьесберегающей деятельности в школе* / М.В. Козуб. Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.08. – Елец, 2007. – 24 с.

5. Кричфалушій М. *Готовність майбутнього спортивного педагога до науково-дослідницької діяльності* / М. Кричфалушій // *Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: зб. наук. пр. Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2008. – Т. I. – С. 192 – 194.*

6. Линенко А. *Теория и практика формирования готовности студентов педагогических вузов к профессиональной деятельности* / А. Линенко. Автореф. дис. д-ра пед. наук: 13.00.01, 13.00.04. – К., 1996. – 45 с.

7. Лісніченко Ю.М. *Теоретичні основи підготовки майбутніх офіцерів до професійної діяльності у процесі вивчення фахових дисциплін* / Ю.М. Лісніченко // *Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Педагогіка. Соціальна робота* / гол. ред. І.В. Козубовська. – Ужгород: Говерла, 2013. – Вип. 29. – С. 90 – 94.

Стаття надійшла до редакції 13.04.2016

“Я вільний, бо я знаю, що лише я сам несу моральну відповідальність за усе, що я роблю. Я вільний, незалежно від того, які правила мене оточують. Якщо я вважаю їх задовільними, я їх терплю; якщо я вважаю їх нестерпними, я їх порушую”.

Роберт Хайнлайн
американський письменник-фантаст

“Ми є. Були. І будем ми! Й Вітчизна наша з нами”.

Іван Багряний
український поет, прозаїк, публіцист, політичний діяч

